

Tadeusz Filipiak

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

GRUPY PRODUCENTÓW OWOCÓW I WARZYW W POLSCE

PRODUCERS GROUPS OF FRUIT AND VEGETABLES IN POLAND

Słowa kluczowe: sektor owoców i warzyw, grupy producentów owoców i warzyw

Key words: fruits and vegetable sector, fruits and vegetable producers group

Abstrakt. Celem badań była ocena funkcjonowania grup i organizacji producentów owoców i warzyw w Polsce. Sektor owoców i warzyw odgrywa duże znaczenie w UE i w Polsce. Stopień zrzeszania się producentów owoców i warzyw jest zróżnicowany w poszczególnych krajach. W latach 2004-2012 powstało 78 uznanych organizacji producentów owoców i warzyw oraz 237 wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw. Łączna pomoc finansowa wsparcia dla grup i organizacji wyniosła ok. 4,3 mld zł, głównie została przeznaczona na cele inwestycyjne dla wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw. Niestety wsparcie dla wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw od 5 kwietnia 2012 r. zostało ograniczone. Może to spowolnić w dalszej perspektywie procesy integracji w sektorze owoców i warzyw.

Wstęp

Funkcjonowanie podmiotów gospodarczych w polskiej gospodarce rynkowej związane jest z procesami dostosowawczymi do zmieniającego się ciągle otoczenia. Wprowadzenie mechanizmów gospodarki wolnorynkowej spowodowało reakcję łańcuchową w postaci dostosowań popytu i podaży na rynku, co wywołało szok wśród producentów rolnych. [Adamowicz, Lemanowicz 2007]. W miejsce likwidowanych spółdzielni nie wytworzyły się inne organizacje gwarantujące zbyt polskimi producentom, a które dbałyby o ich interesy [Spsychalski 2007]. Mała skala produkcji, coraz większa konkurencja, szybkie zmiany otoczenia, w tym w handlu produktami, polegające m.in. na pojawieniu się sieci super- i hipermarketów, a także rosnące wymagania konsumentów, to najważniejsze wyzwania którym muszą sprostać rolnicy. Rolnicy w Polsce sprzedają produkty rolne najczęściej pośrednikom, którzy opanowali znaczną część rynku [Krzyżanowska, Trajer 2011]. Jednym ze sposobów zapewnienia przewagi konkurencyjnej, minimalizacji kosztów, szczególnie transakcyjnych oraz maksymalizacji efektów jest kooperacja i tworzenie się organizacji i grup producentów rolnych [Kozuch 2008].

Wartość produkcji owoców i warzyw w krajach Unii Europejskiej (UE-27) wynosiła ponad 46,5 mld euro w 2007 r., co stanowiło średnio ok. 20% całkowitej produkcji rolniczej, a w krajach takich jak: Hiszpania (27,6%), Grecja (27,1%) i Włochy (24,4%) znacznie więcej [Camanzi i in. 2009]. Udział owoców i warzyw w Polsce w produkcji globalnej rolniczej stanowił w 2010 r. ok. 12,6%, a w globalnej produkcji roślinnej 23,7% [Rocznik rolnictwa 2011].

W ocenie Komisji Europejskiej (KE) sektor produkcji owoców i warzyw w niektórych państwach i regionach UE jest nadal słabo zorganizowany. W ogólnym ujęciu stopień zrzeszania się producentów owoców i warzyw¹ na poziomie UE wzrósł z 34% w 2004 r. do 43% w 2009 r., jednak po reformie w 2007 r. nie zaobserwowano jego znaczącego wzrostu [Przegląd unijnego... 2012].

Material i metodyka badań

Podstawowym celem badań było przedstawienie procesów tworzenia i powstawania grup producentów owoców i warzyw w Polsce, po wejściu do UE. W opracowaniu dokonano analizy aktów prawnych obowiązujących w UE i w Polsce dotyczących grup producentów owoców i warzyw.

¹ W ostatnich latach Komisja Europejska (KE) nie opublikowała informacji na temat stopnia zorganizowania się rynku, oczekiwany raport najprawdopodobniej ukaże się jesienią 2013 r.

Podstawowym materiałem badawczym były dokumenty, raporty i sprawozdania instytucji sektora owoców i warzyw, tj.: Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) oraz Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MRiRW). Dokonano przeglądu literatury krajowej i zagranicznej dotyczącej problematyki tworzenia i funkcjonowania grup producentów, w tym głównie grup i organizacji owoców i warzyw. Wyniki badań zaprezentowano w formie tabelaryczno-opisowej, wykorzystując dane pierwotne i wtórne metodą analizy pionowej i poziomej oraz analizy porównawczej.

Grupy producentów rolnych w świetle literatury

Organizacje producentów rolnych mogą się różnić ze względu na przyjętą strukturę organizacyjną, wielkość i zakres działań. Zgodnie z klasyfikacją Międzynarodowego Związku Producentów Rolnych², organizacje producentów rolnych to: grupy marketingowe producentów rolnych, związki federacyjne, zrzeszenia i stowarzyszenia rolników, spółdzielnie rolnicze, izby rolnicze [*Towards self-supporting...* 1992]. Dla określenia organizacji producentów rolnych pełniących usługi o charakterze ekonomiczno-technicznym w literaturze przedmiotu funkcjonują określenia, takie jak: grupa producencka, grupa marketingowa, grupa producencko-marketingowa, organizacja producencka, spółdzielnia, zespół producencki, gospodarstwo grupowe, zespół rolników indywidualnych [Chlebicka i in. 2008]. Zgodnie z definicją ustawową za grupę producentów określa się każdą osobę prawną utworzoną przez producentów jednego produktu lub grupy produktów, działającą na podstawie statutu lub umowy, w którym żaden z członków nie może mieć więcej niż 20% udziałów mającą na celu przede wszystkim poprawę ekonomicznej efektywności gospodarstw członków, głównie przez dostosowanie produkcji i zbytu do wymogów rynku [Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz zmianie innych ustaw, Dz.U. nr 88, poz. 983 z późn. zm.].

W państwach UE współpraca w ramach wszelkiego rodzaju kooperatyw jest znacznie bardziej rozpowszechniona niż w Polsce. Szacuje się, że w UE udział kooperatyw w sektorze rolno-spożywczym przekracza 50% [*Agricultural Cooperatives...* 2010], przy czym jest bardzo zróżnicowany w różnych krajach. W Czechach ponad 55% rolników jest członkiem przynajmniej jednej kooperatywy, a we Francji odsetek ten sięga 75%. W Niemczech na 348 tys. rolników łączna liczba członków kooperatyw przekracza 1,8 mln, co oznacza że są członkami wielu różnych podmiotów [Krzyżanowska, Trajer 2011].

Proces nakłaniania rolników do wspólnego działania był ideą Wspólnoty Europejskiej. Organizacje producenckie miały pełnić funkcje zastępcze wobec niedostatecznego tempa scalania gruntów i zbyt wolnego tempa tworzenia większych obszarowo gospodarstw rolnych. Idea wspólnego działania zmierzała do stworzenia w kraju sieci celowo powołanych zespołów i spółek rolniczych, które miały uporządkować rynek oraz ustabilizować ceny na określonym poziomie. Początkowo zachęty były skierowane do producentów owoców i warzyw, których produkcja była sezonowa, występowała okresowa nadmierna podaż, która powodowała spadek cen, doprowadzając do zakłóceń na rynku rolnym [Mickiewicz, Wawrzyniak 2011]. Termin organizacja producentów owoców i warzyw został rozpowszechniony w ramach reformy Wspólnej Organizacji Rynku Owoców i Warzyw (WOROiW) w 1996 r., chociaż już w 1972 r. grupy producentów określono w prawodawstwie UE, jako organizacje które zostały „powołane z własnej inicjatywy w celu koncentracji podaży i regulacji cen w łańcuchu dostaw” [*Support for farmers...* 2012].

W ekonomii neoklasycznej istotną przesłanką do działań integracyjnych producentów rolnych jest niedoskonała struktura rynku, objawiająca się różnicą w sile rynkowej wpływania na ceny, którymi dysponują podmioty na poszczególnych etapach łańcucha marketingowego. Struktura produkcji rolnej charakteryzuje się modelem zbliżonym do konkurencji doskonałej, natomiast struktura produkcji środków wytwórczych ma przeważnie charakter oligopolu. W przypadku przetwórstwa produktów rolnych i handlu detalicznego mamy do czynienia z oligopsonem, czyli strukturą w której występuje niewielka liczba kupujących. Zgodnie z ekonomią neoklasyczną, drogą do zmniejszenia nierów-

² International Federation of Agricultural Producers, IFAP

nowagi w układzie sił rynkowych jest zwiększenie siły ekonomicznej przez integrację poziomą, która pozwala czerpać korzyści z ekonomii skali. Jednak w podejściu ekonomii klasycznej ocenę podmiotów gospodarczych dokonuje się wyłącznie w oparciu o koszty produkcji i produktywność czynników produkcji i praktycznie nie uwzględnia się kosztów transakcyjnych. Podejście nowej ekonomii instytucjonalnej, w tym teoria kosztów transakcyjnych mówi nam, że właściwa ocena efektywności ekonomicznej podmiotów gospodarczych powinna uwzględniać oprócz redukcji kosztów produkcji, również ich zdolność do obniżania kosztów transakcyjnych [Chlebicka i in. 2008].

Organizacje producentów ułatwiają więc rolnikom również koordynację pionową w łańcuchu dostaw, charakteryzującą się ścisłą koordynacją pionową pomiędzy produkcją, przetwarzaniem i dystrybucją produktów. Proces tworzenia i zarządzania grup producentów rolnych powinien prowadzić do obniżenia kosztów transakcyjnych, a które wynikają z trzech głównych przyczyn: specyfiki posiadanych aktywów, niepewności zachowań oraz więzi i spójności transakcji. Skuteczność działania grup w łańcuchu dostaw wynika z następujących elementów: wielkości grupy, jednorodności grupy, liczby funkcji które spełnia, zakresu gromadzenia i przetwarzania informacji, jakości zarządzania, a także otoczenia instytucjonalnego [Bijman, Wollni 2008].

Z badań empirycznych Chlebickiej [2011] dotyczących grup producentów owoców i warzyw wynika, że istotne statystycznie okazały się zakres funkcji pełnionych przez grupę, wcześniejsza współpraca producentów oraz podobieństwo gospodarstw członkowskich. Podobieństwo gospodarstw ułatwia jej funkcjonowanie, zwłaszcza w obszarze strategii i eliminowania konfliktów.

W Polsce funkcjonują dwa systemy wspierania grup producentów rolnych, pierwszy dotyczy grup producentów rolnych działających na podstawie ustawy z 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz zmianie innych ustaw, drugi grup i organizacji w ramach wspólnej organizacji rynku owoców i warzyw. Pierwszy system jest wspierany w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) z I filara, z działania 142. Grupy producentów rolnych. Do 31 grudnia 2012 r. wsparto 893 grup producentów rolnych, a kwota zrealizowanych płatności w ramach PROW to łącznie ponad 343,55 mln zł [Sprawozdanie z działalności ARiMR 2013].

Uwarunkowania prawne powstawania i tworzenia GPOiW

Grupy producentów owoców i warzyw w Polsce działają w Polsce na mocy następujących przepisów i rozporządzeń unijnych i krajowych: ustawy z 19 grudnia 2003 r. o organizacji rynków owoców i warzyw, rynku chmielu, rynku tytoniu, rynku suszu paszowego oraz rynków lnu i konopi uprawianych na włókno (Dz.U. z 2011 r. nr 145, poz. 868), Rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 z 22 października 2007 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków rolnych oraz przepisy szczegółowe dotyczące niektórych produktów rolnych („rozporządzenie o jednolitej wspólnej organizacji rynku”), Rozporządzenia Komisji (WE) nr 1580/2007, zastąpionej od 22 czerwca 2011 r. rozporządzeniem wykonawczym komisji (UE) nr 543/2011 ustanawiające szczegółowe zasady stosowania wcześniej wymienionego rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 w odniesieniu do sektora owoców i warzyw oraz sektora przetworzonych owoców i warzyw oraz Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 16 grudnia 2008 r. w sprawie warunków wstępnego uznawania grup producentów owoców i warzyw, uznawania organizacji producentów owoców i warzyw oraz warunków i wymagań, jakie powinny spełniać plany dochodzenia do uznania (Dz.U. 2009 r. nr 5, poz. 27). Należy dodać, że 5 kwietnia 2012 r. weszło w życie rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 302/2012 z 4 kwietnia 2012 r. zmieniające rozporządzenie wykonawcze (UE) nr 543/2011 ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 w odniesieniu do sektora owoców i warzyw oraz sektora przetworzonych owoców i warzyw. Jednocześnie 10 października weszła ustawa z 10 października 2012 r. o zmianie ustawy o organizacji rynków owoców i warzyw, rynku chmielu, rynku suszu paszowego oraz rynków lnu i konopi uprawianych na włókno (Dz.U. 2012 r. nr 0 poz. 1258), która dostosowała przepisy krajowe do zmienionych przepisów unijnych [Bieniek-Majka 2012].

Pomoc finansowa na tworzenie i funkcjonowanie grup producentów owoców i warzyw w Polsce

W latach 2004-2012 odnotowano wzrost liczby wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw. W 2004 r. status ten posiadały 24 grupy producentów owoców i warzyw, a do 31 grudnia 2012 r. – 237 grup. Po maksymalnie 5-letnim okresie realizacji planu dochodzenia do uznania wstępnie uznane grupy producentów uzyskują status uznanej organizacji producentów owoców i warzyw. Do 31 grudnia 2012 r. status uznanej organizacji producentów uzyskało 78 takich podmiotów zrzeszających producentów owoców i warzyw [*Sprawozdanie z działalności...* 2012].

W latach 2004-2013 liczba uznanych organizacji producentów owoców i warzyw, które otrzymały pomoc wyniosła 8 (tab. 1). Od dnia akcesji Polski w UE do 14 kwietnia 2013 r. na dofinansowanie funduszu operacyjnego tych grup wypłacono pomoc na kwotę ok. 10,2 mln zł (tab. 1). Największą wartość pomocy finansowej dla uznanych organizacji producentów owoców i warzyw wypłacono w 2012 r. i wyniosła ona ponad 2,6 mln zł. Pomoc finansowa dla uznanych organizacji producentów owoców i warzyw realizowana była tylko w 4 województwach: mazowieckim, wielkopolskim, łódzkim i lubelskim. Najwięcej pomocy finansowej wypłacono w województwie mazowieckim (ok. 8 mln zł), łódzkim (ok. 1 mln zł) oraz wielkopolskim (ok. 860 tys. zł). W województwie lubelskim pomoc wyniosła ok. 280 tys. zł.

Liczba grup producentów owoców i warzyw, które otrzymały pomoc w latach 2004-2013 (stan na 14.04.2013) wyniosła 290³. Do 14 kwietnia 2013 r. przyznano pomoc finansową dla wstępnie uznanych GPOiW łącznie w kwocie ponad 4,25 mld zł, z czego pomoc na inwestycje przeznaczono ponad 4 mld zł (tab. 2). Największą pomoc wypłacono w województwach: mazowieckim (ponad 1592 mln zł), kujawsko-pomorskim (ponad 572 mln zł) oraz wielkopolskim (568 mln zł). Najmniejszą pomoc wypłacono w województwach: zachodniopomorskim (zaledwie 8,1 mln zł), podkarpackim (17,3 mln zł) oraz podlaskim (22,2 mln zł).

Tabela 1. Wartość pomocy finansowej wypłacona dla uznanych organizacji producentów i wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw w Polsce w latach 2005-2013*

Table 1. Value of financial aid to recognized producer organizations and preliminary recognized of producer groups of fruits and vegetables in Poland in 2005-2013

Rok/ Year	Uznane organizacje producentów/ Recognized organization		Wstępnie uznane grupy producentów/Preliminary recognition of producer groups		Razem kwota pomocy [tys. zł]/ Total aid [thous. PLN]
	liczba/ number	wartość pomocy [tys. zł]/ amount of aid [thous. PLN]	liczba/ number	wartość pomocy [tys. zł]/ amount of aid [thous. PLN]	
2005	3	467,8	21	1 703,2	2 171,0
2006	4	855,5	36	7 430,2	8 285,7
2007	4	1 107,3	55	28 200,5	29 307,8
2008	4	1 271,3	74	76 543,8	77 815,1
2009	4	1 324,1	107	317 096,4	318 420,5
2010	2	1 170,0	138	668 932,4	670 102,4
2011	3	995,5	172	1 095 388,4	1 096 383,9
2012	5	2 608,1	206	1 73 1201,3	1 733 809,4
2013	1	359,5	73	326 586,3	326 945,8
Razem/ Total	8	10 159,1	290	4 253 082,6	4 263 241,7

* kwoty zaczęto wypłacać od 2005 r./started to pay the amount since 2005

Źródło/Source: *Sprawozdania z działalności ARiMR* za lata 2005-2013

³ Suma grup nie jest równa wartości podanej w kolumnie, ponieważ jedna grupa realizuje plan dochodzenia do uznania w okresie nieprzekraczającym 5 lat

Tabela 2. Wartość wypłaconej pomocy finansowej wstępnie uznanym grupom producentów owoców i warzyw w latach 2005-2013

Table 2. The value of financial aid to preliminary recognized producers of fruit and vegetables in the years 2005-2013

Rok/Year	Pomoc na koszty administracyjne/ Aid for administrative cost	Pomoc na inwestycje/ Aid for investment	Pomoc ogółem/ Total aid
	tys. zł/ thous. PLN		
2005	1 703,2	0	1 703,2
2006	4 133,7	3 296,6	7 430,2
2007	6 364,9	21 835,7	28 200,5
2008	11 008,8	6 553,5	76 543,8
2009	22 713,5	294 382,8	317 096,4
2010	37 488,7	631 443,7	668 932,4
2011	49 461,2	1 045 927,2	1 095 388,4
2012	57 824,5	1 673 376,8	1 731 201,3
2013	14 795,4	311 790,9	326 586,3
Razem/Total	205 494,0	4 047 588,6	4 253 082,6

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

Polskie prawo przewiduje kilka form prawnych zrzeszania się producentów owoców i warzyw: spółki z o.o., spółdzielnie, stowarzyszenia oraz rolnicze zrzeszenia branżowe. Każda z tych form prawnych działa na podstawie innych uregulowań ustawowych. Przy prowadzeniu działalności gospodarczej najlepszymi formami są spółdzielnie i spółki z o.o., natomiast zrzeszenia i stowarzyszenia bardziej sprawdzają się przy realizacji działań społecznych. Zarówno wstępnie uznane, jak i uznane organizacje producentów owoców i warzyw najczęściej rejestrowały działalność w formie spółki z o.o. (83,4% ogółem wszystkich organizacji i grup). Dla uznanych organizacji formę spółki wybierało ponad 46,7%, podczas gdy dla wstępnie uznanych grup producentów ponad 95,3%. Formę prawną spółdzielni wybierało ponad 18,7% uznanych organizacji, a tylko 4,3% wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw [Krzyżanowska 2012].

W kwietniu 2012 r. KE wydała rozporządzenie wykonawcze nr 302/2012 ograniczające wkład unijny w pomoc dla wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw z nowych państw członkowskich łącznie do kwoty 10 mln euro rocznie [Bieniek-Majka 2012]. Do dnia wejścia rozporządzenia wykonawczego wysokość pomocy finansowej nie miała limitu wartościowego. Grupy producentów owoców i warzyw, które zostały wstępnie uznane przed datą wejścia w życie nowych przepisów oraz podjęły zobowiązania finansowe lub zawarły prawnie wiążące umowy ze stronami trzecimi, będą mogły uzyskać dofinansowanie na dotychczasowym zasadach. Na takim samym poziomie zostały również zachowane unijne środki na pomoc finansową udzielaną uznanym organizacjom producentów owoców i warzyw na dofinansowanie funduszu operacyjnego [Biuletyn informacyjny... 2012]. Nie została również zmniejszona pomoc finansowa na powstawanie i funkcjonowanie grup producentów rolnych w ramach PROW na lata 2007-2013 [Krzyżanowska 2012].

Ponadto przepisy ww. rozporządzenia wprowadziły następujące zmiany w zasadach zatwierdzania planów dochodzenia do uznania:

- zobowiązano państwa członkowskie do tego, aby producent mógł korzystać z pomocy finansowej dla wstępnie uznanych grup maksymalnie przez 5 lat,
- grupy mogą uzyskać zezwolenie na zwiększenie o 5% wydatków określonych w planie uznawania,
- wprowadzono wykaz niekwalifikowanych kosztów inwestycji (m.in. w środki transportu wykorzystywanego do obrotu u dystrybucji z wyjątkiem obrotu wewnętrznego lub dodatkowych urządzeń na samochodach ciężarowych do transportu chłodniczego lub w kontrolowanej atmosferze),
- zwrócono uwagę na wprowadzane zmiany, aby nie trwały nadmiernie długo,

- odrzuca się plan, jeśli podmiot zrzeszający producentów ubiegający się o uznanie za grupę producentów spełnia już kryteria uznania organizacji producentów.

Niedawno wprowadzony pułap budżetowy jest dla planów uznawania grup producentów w świetle ich zbliżającego się włączenia do drugiego filaru [Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 302/2012... 2012]. Dla programów operacyjnych organizacji producentów nie ma jednak ogólnego pułapu budżetowego, jednak pułapy budżetowe UE istnieją na poziomie indywidualnych organizacji producentów. Im więcej jest uznanych organizacji producentów, tym większy ich wymiar gospodarczy (wartość produkcji sprzedanej), a tym samym większe są i będą wydatki UE. W 2011 r. całkowite wsparcie UE dla sektora owoców i warzyw wyniosło 892 mln euro, z czego 697 mln euro dla organizacji producentów i 195 mln euro dla grup producentów. W przyszłości, w perspektywie 2020 r. finansowanie sektora owoców i warzyw może być bardzo ograniczone z uwagi na zmniejszenie ogólnego budżetu UE [Przegląd unijnego... 2012].

Podsumowanie

W Polsce istnieją dwa systemy wsparcia grup producentów. Pierwszy dotyczy grup producentów rolnych działających na podstawie ustawy z 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz zmianie innych ustaw. Drugi grup i organizacji producentów owoców i warzyw działający na podstawie przepisów unijnych i krajowych, w ramach wspólnej organizacji rynków owoców i warzyw. Pomoc finansowa z budżetu UE była i jest wypłacana dla uznanych organizacji producentów owoców i warzyw oraz wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw. Do 31 grudnia 2012 r. status UOPOiW uzyskało 78 organizacji, a status WUOPOiW – 237 grup. Wsparcie finansowe w latach 2004–2013 otrzymało 8 uznanych organizacji producentów oraz 290 WUGPOiW. Wsparcie to wyniosło łącznie ok. 4,3 mld zł pomocy finansowej, w tym głównie dla WUGPOiW przeznaczonych na inwestycje (prawie 95% wsparcia finansowego). Największą pomoc otrzymały grupy z województwa mazowieckiego, kujawsko-pomorskiego oraz wielkopolskiego. Niestety 5 kwietnia 2012 r. KE wydała rozporządzenie wykonawcze ograniczające pomoc dla WUGPOiW do kwoty 10 mln euro rocznie dla nowych państw członkowskich, co praktycznie ogranicza finansowanie nowych inwestycji w tym sektorze. Ograniczenie środków finansowych z UE pozbawia możliwości rozwoju i wzrostu konkurencyjności GPOiW z nowych państw członkowskich, które znacznie później rozpoczęły procesy integracyjne.

Literatura

- Adamowicz M., Lemanowicz M. 2007: *The possibilities of government's finance support for agri-producer groups In Poland*, Economic Science for Rural Development Conference Proceedings. Issue 14, s. 95-101.
- Agricultural Cooperatives in Europe Main Issues and Trends*, 2010: COPA – COGECA.
- Bieniek-Majka M. 2012: *Proces integracji grup producentów owoców i warzyw w Polsce w latach 2004-2012*, Wieś Jutra, nr11/12 (172/173), Warszawa.
- Bieniek-Majka M. 2011: *Korzyści i bariery tworzenia grup producentów owoców i warzyw*, Roczn. Nauk. Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy, nr 4/11, Bydgoszcz.
- Bijman J., Wollni M. 2008: *Producer organizations and vertical coordination an economic organization theory perspective*, Materiały konferencyjne przygotowane na International Conference on Cooperative Studies (ICCS), 7-8 October 2008, Köln, Niemcy.
- Biuletyn informacyjny Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi*. 2012: Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, nr 6.
- Camanzi L., Malorgio G., Azcarate T. 2009: *The role Producer Organizations In supply cocentration and marketing between European Countries In fruit and vegetbale sector*, Materiały konferencyjne przygotowane na 113th EAAE Seminar "A resilient European food industry and chain in a challenging world", Chania, Crete, Greece, 3-6 September 2009.
- Chlebicka A. 2011: *Czynniki wpływające na sukces grup producentów rolnych*, Journal of Agribusiness and Rural Development nr 4(22) 2011, s. 31-39, Poznań.
- Chlebicka A., Falkowski J., Wołek T., 2008: *Powstawanie grup producentów rolnych a zmienność cen*, FAPA, Warszawa.

- Kożuch A. 2008: *Współpraca jako czynnik kształtowania pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw*. Wydawnictwo SERiA, nr 10, zeszyt 1, str. 190-195.
- Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich (KSOW). 2013. Grupy producentów rolnych, <http://ksow.pl/grupy-producentow-rolnych/warto-wiedziec.html>, dostęp 3.07.2013.
- Krzyżanowska K. 2012: *Podstawy prawne funkcjonowania grup producentów owoców i warzyw w nowej perspektywie finansowej*, [W:] K. Krzyżanowska (red.), *Spoleczno-ekonomiczne determinanty rozwoju obszarów wiejskich*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa, s. 45-55.
- Krzyżanowska K., Trajer M. 2011: *Pomoc finansowa dla grup producentów rolnych w ramach działania 142 „Grupy producentów rolnych PROW” 2007-2013*, Polskie Stowarzyszenie Zarządzania Wiedzą, Seria Studia i Materiały, nr 56, s. 85-94.
- Mickiewicz A., Wawrzyniak B. 2011: *Kierunki rozwoju systemu wsparcia dla grup producentów rolnych*, Journal of Agribusiness and Rural Development, nr 2(20)2011, s. 103-113.
- Nowak A. 2011: *Rural producers horizontal integration as innovation symptom as well as its opportunities*, Contemporary Management Quartely, Współczesne Zarządzanie, vol. 4, s. 163-171.
- Ocena Średniokresowa PROW 2007-2013. 2010: Badanie przeprowadzone na zlecenie MRiRW przez Konsorcjum Agrotec Polska Sp. z o.o., IERiGŻ-PIB, IUNG-PIB, listopad 2010, t. 1, s. 248-250.
- Przegląd unijnego systemu regulacji sektora owoców i warzyw, Konsultacje społeczne w sprawie wariantów strategicznych i oceny ich skutków. 2012: Komisja Europejska DG ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, źródło: http://ec.europa.eu/agriculture/fruit-and-vegetables/policy/consultation/consultation-paper_pl.pdf, dostęp 20.06.2013.
- Rocznik rolnictwa 2011. 2012: GUS, Warszawa.
- Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 302/2012 z dnia 4 kwietnia 2012 r. zmieniające rozporządzenie wykonawcze (UE) nr 543/2011 ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 w odniesieniu do sektora owoców i warzyw oraz sektora przetworzonych owoców i warzyw.
- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie warunków wstępnego uznawania grup producentów owoców i warzyw, uznawania organizacji producentów owoców i warzyw oraz warunków i wymagań, jakie powinny spełniać plany dochodzenia do uznania (Dz.U. 2009 r., Nr 5, poz. 27).
- Sprawozdania z działalności ARiMR za lata 2004-2011. 2013: ARiMR, Warszawa.
- Spychalski G. 2007: *Wspieranie działalności grup producentów rolnych w polskiej polityce rolnej*. Acta Oeconomia, nr 6(4), s. 95-103.
- Support for Farmers' Cooperatives. 2012: Raport Komisji UE, Final Report, European Commission.
- Towards self-supporting farmers' organizations. 1992: IFAP, International Federation of Agricultural Producers.
- Ustawa z dnia 19 grudnia 2003 r. o organizacji rynków owoców i warzyw, rynku chmielu, rynku tytoniu, rynku suszu paszowego oraz rynków lnu i konopi uprawianych na włókno (Dz.U. z 2011 r. nr 145, poz. 868).
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz zmianie innych ustaw, Dz.U., nr 88, poz. 983 z późn. zm.

Summary

The paper aims to present the process of creation and formation of producers' groups of fruit and vegetables in Poland. It was found that the fruit and vegetable sector plays an important role in Poland and the European Union. The share of this sector in the global agricultural production and the degree of association of producers in different countries varies. Groups and organizations of fruit and vegetables in Poland to 14 April 2013, received a total of about 4.3 billion PLN of financial assistance, mainly for pre-established groups of fruit and vegetables intended for investments (almost 95% of the financial support). Unfortunately, on 5 April 2012, the European Commission adopted a regulation implementing mitigation assistance to pre-established groups of fruit and vegetables to the amount of 10 million EUR per year for the new Member States, which in real abolishes the financing of new investments in the sector.

Adres do korespondencji
dr inż. Tadeusz Filipiak
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw
ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa
tel. (22) 59 342 35,
e-mail: taduesz_filipiak@sggw.pl